

9 skyrius

RUSIJOS SOSTO KAINA

Ištvirkimą skatinantis melas, nutylėjimas ir veidmainystė turi visam laikui ir negrįžtamai išnykti iš mūsų gyvenimo.

A. Sacharovas

Leninui spalio 27-oji d., ko gero, tapo pati laimingiausia jo gyvenimo diena. Tą dieną Vladimiras Iljičius (Leninas) gavo tai, apie ką svajojo ištisus tris dešimtmečius. Jis tapo Rusijos valstybės vadovu.

Tačiau naujai iškeptas sovietų vyriausybės premjeras aiškiai ir atsakingai suprato, kad reikia nedelsiant ir tvarkingai gražinti skolas tiems, kurie jam padėjo užimti Rusijos sostą. Leninas turėjo išspręsti virtualią sudėtingiausių organizacinių karinio ir diplomatinio pobūdžio uždavinių, tarp kurių pirmasis buvo sovietų vyriausybės pasirašyta taikos sutartis su Vokietija. Iš esmės šis buvo pagrindinis tarp visų kitų išdaviko – bolševikų vado – veiklos uždavinių. Todėl, užgrobes valdžią Petrograde ir prisidengęs garsiuoju taikos dekretu, kuris buvo priimtas visos Rusijos darbininkų ir kareivių deputatų antrajame suvažiavime, Leninas dabar jau atvirai ir ryžtingai pradėjo įgyvendinti Vokietijos vyriausybės skirtą užduotį kuo greičiau sudaryti separatinę taiką.

Visiškai nualinta Vokietija ir Austrija–Vengrija jau seniai tikėjosi išsivaduoti nuo rūpesčių Rytų fronte. „Kad ir kas įvyktų, būtina... mėginti sudaryti separatinę taiką su Rusija“ [600], primygtinai reikalavo Vokietijos sosto princas Vilhelmas II 1917 metų vasarą. Reikia pažymėti, kad jau 1917 m. liepos 19 d. Reichstagas balsų dauguma priėmė rezoliuciją dėl taikos. Reikšdamas pasitenkinimą priimtu sprendimu imperatorius deputatams pareiškė, kad susitarę dėl taikos „mes iš priešo gausime pinigų, žaliavų, medvilnės, sviesto ir viską iš jo kišenės perdėsime į saviškę“ [601]. Iš anksto pasakysiu: Lenino dėka viskas taip ir įvyko.

Rusų kariai Pirmojo pasaulinio karo fronte.

Turiu pasakyti, kad slapti vokiečių valdžios susitarimai su bolševikų lyderiu kruopščiai Rusijos žurnalistų neliko nepastebėti. 1917 m. lapkričio 12 d. laikraštis „Narod“, reikšdamas nepasitenkinimą sovietų vyriausybės veiksmais, rašė: „Leninas ir Trockis, ypač padedant kompanionams – Parvusui, Radekui ir Ganeckiui, Vokietijai pasiūlė sudaryti separatinę taiką... Durtuvu ir prievarta pavergęs tautos valią Leninas ir Trockis engia liaudį, šalį veda į aklavietę, iš kurios ji negalės išsiropšti daugybę metų. Tyčiodamasis iš Rusijos demokratijos, tyčiodamasis iš kareivių ir valstiečių, jų vardu jis savavališkai dangsto šį gėdingą nusikaltimą.“

Griežtai sovietų vyriausybės poziciją dėl taikos derybų su Vokietija kritikavo beveik visi, išskyrus bolševikų spaudą, sostinės leidiniai.

Bet jau niekas Lenino negalėjo sustabdyti. Pagrindinis tikslas, kurį jis sau iškėlė, buvo pasiektas padedant vokiečių pinigams. Dabar reikėjo gražinti skolas.

Sovietų istoriografijoje faktai, susiję su Bresto taikos sudarymu, iš pagrindų iškreipti ir suklastoti. „Diplomatijos istorijoje“ rašoma, kad „naktį į lapkričio 21-ąją (8-ąją) liaudies komisarų taryba išsiuntė radiotelegramą Rusijos kariuomenės vyriausiajam vadui Duchoninui ir įsakė nedelsiant su visoms kariuomenės pusėmis, tokiomis kaip Antantė, taip pat ir su Vokietijos bloku“ [602] sudaryti paliaubas. Iš tikrųjų tai visiškai prieštarauja tiesai. Pirmą, šią radiotelegramą, aplenkdamas liaudies deputatų tarybos (LDT) narius ir be jų pritarimo pasirašė pats Leninas. Žinoma, kad taikai su Vokietija prieštaravo daugybė vyriausybės narių, pavyzdžiui, liaudies komisarai Rykovas, Trockis, Teodorovičius, Noginas, Opokovas (Lomovas), Miliutinas ir kiti. Antra, radiotelegramoje Duchoninui nurodyta pradėti derybas dėl paliaubų

vien „su Austrijos–Vengrijos kariuomene, o tai buvo tiesioginis Rusijos sąjungininkų Antantės (Anglijos ir Prancūzijos) šalių išdavimas. Tik kitą dieną liaudies reikalų komitetas kreipėsi nota į visus sąjunginių valstybių pasiuntinius siūlydamas paskelbti paliaubas fronte ir pradėti taikos derybas. Tačiau, nedavęs laiko pasiuntiniams suderinti notas su savo vyriausybėmis, lapkričio 22 (9) d. Leninas vėl, nesvarstęs klausimo Sovnarkomo posėdyje, siunčia telegramas į visus veikiančius fronte korpusus, divizijas ir pulkus. „Tegul pulkai, esantys pozicijose, – skelbė telegrama, – tą pačią akimirką išsirenka įgaliotinius, kad galėtų formaliai pradėti derybas dėl paliaubų su priešu. Liaudies komisarų taryba suteikia jums šią teisę“ [603].

Pirmoji „kregždė“ nuskrido į Berlyną, ten jos jau laukta.

Ta proga generolas Liudendorfas (Erich Ludendorff) rašė: „Nuo lapkričio pabaigos iš rytų į vakarus nenutrūkstamu srautu pajudėjo kariniai traukiniai. Viskas vyko ne ketinant išvargusias vakaruose divizijas pakeisti atvykusiomis iš rytų, o iš tikro kiekybiškai stiprinant Vakarų frontą“ [604]. Ir tuo būdu Leninas vokiečiams padarė paslaugą.

Praėjus penkioms dienoms, lapkričio 27 (14) d. Vokietijos vyriausybė sutiko pradėti taikos derybas.

Ir kaip buvo galima nesutikti! Ypač po 1917 m. balandžio 6 d., kai į karą prieš Austrijos–Vokietijos bloką stojo JAV. Amerikos prezidentas Vilsonas, taip pat Anglijos ir Prancūzijos atstovai ne kartą kreipėsi į užsienio reikalų liaudies komisariatą ir siūlė padėti Rusijai ginklais, šaudmenimis, maisto produktais, pinigais, kuriais būtų sumokėta kareiviams (po 100 rublių kiekvienam per mėnesį), karo specialistais ir instruktoriais. Tačiau Leninas į šiuos siūlymus nereagavo. Tiesa, reikia pasakyti, kad pasitaikė vienas atvejis (1918 m. vasario 22 d.), kai Leninas išsiuntė į CK raštą, kuriame buvo svarstomas klausimas dėl ginklų ir maisto produktų įsigijimo iš Antantės šalių, ir prašė jo balsą prijungti „už bulvių bei ginklų priėmimą iš plėšikų anglių–prancūzų imperialistų“ [605].

Vokietijai būtinai reikėjo pasirašyti taiką su Rusija ir dėl šių tikslų vokiečių valdžia buvo pasiryžusi viskam. Štai ką apie tai rašo žinomas vokiečių tyrinėtojas A. Zemanas: „...Mūsų interesas buvo pasinaudoti laikotarpiu, kol jie (bolševikai – A. A.) valdžioje, kuris gali būti pernelyg trumpas, pirmiausia pasiektume paliaubas, o vėliau galbūt ir taiką. Sudarius separatinę taiką, norimas tikslas būtų pasiektas, būtent – atsirastų atotrūkis tarp Rusijos ir jos sąjungininkų“ [606].

Turiu pasakyti, kad, sudarant separatinę taiką su Vokietija, Leninui ir jo bendraminčiams kilo didelių sunkumų. Jie nerado paramos nei tarp vyriausybės narių, nei RSDDP(b) CK, nei kitų įtakingų partijų, ypač eserų, narių.

Žinoma, kad išplėstiniame RSDDP(b) CK posėdyje sausio 11 (24) d., kuriame Leninas perskaitė tezes dėl būtinybės nedelsiant sudaryti taiką, kaip tik balsavo 15 žmonių, t. y. mažiau nei ketvirtis dalyvaujančiųjų pasitarime. 32 žmonės palaikė „kairiųjų komunistų“, reikalaujančių tęsti karą, poziciją, o 16 buvo už Trockio poziciją. Balsavimo rezultatai Lenino nenustebino. Jis šaukia vieną susirinkimą po kito. Sausio 21 (vasario 3) d. įvairių politinių kryptių atstovų „už aneksinę taiką su vokiečiais“ susirinkime kalbėjo 5 žmonės, prieš – 9. Norimos sėkmės neatnešė vasario 17 ir vasario 18 d. posėdžiai. Tačiau, nesvarstydamas šio klausimo vyriausybėje, vasario 19 d. Leninas liaudies komisarų tarybos vardu išsiunčia vokiečiams šią radiotelegramą: „Susidarius tokiai padėčiai, Liaudies komisarų taryba mano esanti priversta pasirašyti taiką tokiomis sąlygomis, kurias Brest Litovske pasiūlė Keturių sąjungos delegacija (Vokietija, Austrija–Vengrija, Bulgarija, Turkija – A. A.). Liaudies komisarų taryba pareiškia, kad į Vokietijos vyriausybės iškeltas tiksliai taikos sąlygas bus nedelsiant atsakyta“ [607]. Šių veiksmų negalima vertinti kitaip, kaip sukčiavimu ir tiesiogine pagalba vokiečių vyriausybei. Derybų laikotarpiu dėl separatinės taikos laikraštis „Rus“ rašė: „V. I. Leninas-Uljanovas visiškai sumokėjo skolą Vokietijai už nemokamą kelionę vokiečių plombuotame vagone. Jis drauge su bendražygiais jai sumokėjo tūkstančių rusų piliečių krauju, žmonių ir motinų ašaromis, sugriauta Maskva ir tūkstančiais baisių, kurios buvo tokios malonios vokiečių širdims“ [608].

Tačiau vokiečiai, tvirtai laikydami savo gniaužtuose klusnų Rusijos premjerą, šios šalies vyriausybei pateikė naujas, dar sunkesnes taikos sąlygas. Dėl to vasario 23 d. Leninas vėl sušaukia partijos CK posėdį. Audringas ir griežtas klausimo svarstymas parodė, kad vyrauja sąlyginės taikos pasirašymo su Vokietija priešininkų skaičius. Maža to, posėdžio pabaigoje „kairiųjų komunistų“ grupė – Bucharinas, Lomovas, Bubnovas, Piatkovas, Jakovlevas ir Urickis – pareiškė protestą ir pasakė, kad traukiasi iš visų atsakingų partijos ir tarybų postų. Tos pačios dienos vakare Leninas organizuoja bolševikų ir kairiųjų eserų VCVK frakcijos posėdį. Šiame posėdyje taip pat nepriėmė jokio sprendimo. Suprantama, Leninas net nemėgino pateikti balsavimui klausimo dėl taikos su Vokietija, nes buvo aišku, kad jo pozicijos priešininkų skaičius smarkiai išaugo. Tada Leninas vėl sumano avantiūrą. Skubos tvarka vasario 24 d. **3 valandą nakties** sušaukia VCVK posėdį. Leninui perskaičius pranešimą, prieš taikos pasirašymą stojo „kairieji komunistai“, menševikai, kairieji ir dešinieji eserai, anarchistai. Tačiau tai Leninui ir jo aplinkai nesutrukdė šurkščiai pažeisti demokratijos principus. Suplakę faktus ir suklastoję dokumentus jie pateikė rezoliuciją, kad sutinka su vokiečių pasiūlytomis taikos sąlygomis.

1918 m. sausio pradžia.
Vokiečių karininkai
Brest Litovsko stotyje
pasitinka į derybas
atvykusius bolševikų
atstovus.

Oficialioje literatūroje pabrėžiama, kad „116 balsų, prieš 85 ir 26 susilaukusių, posėdis patvirtino bolševikų pasiūlytą rezoliuciją dėl vokiečių pateiktų taikos sąlygų“ [609]. Šie duomenys labai abejotini. Kaip galima patikėti, jei balsavimo procedūros dokumentų nėra. Nėra ir dalyvavusių šiame posėdyje VCVK narių sąrašo!

Be to, reikia pažymėti, kad balsavimas vyko nesant kvorumo. Iš viso vargu ar buvo galima pradėti balsavimo procedūrą, jeigu tuo pačiu metu kitoje patalpoje vyko daugumos „kairiųjų komunistų“ – pagrindinių taikos su Vokietija pasirašymo priešininkų – posėdis? Tarp jų buvo ir CK narių.

Galiausiai kaip buvo galima mažiau nei per pusantros valandos pradėti VCVK posėdį, išklausti pranešimą, pateikti klausimus pranešėjui ir išklausti atsakymus, dalyvauti audringame svarstyme, perskaityti rezoliuciją, balsuoti vardiniu balsavimu, suskaičiuoti balsus, paskelbti balsavimo rezultatus, be to, ir priimti LKT nutarimą šiuo klausimu? Tai, kad visa procedūra, susijusi su klausimo svarstymu dėl taikos sudarymo su Vokietija ir jos sąjungininkais, truko vos pusantros valandos, liudija Lenino pasirašytas dokumentas. „Pagal darbininkų, kareivių ir valstiečių tarybos centriniame vykdomajame komitete priimtą vasario 24 d. 4,5 valandos naktį sprendimą, Liaudies komisarų taryba nutarė priimti Vokietijos vyriausybės pasiūlytas taikos sąlygas ir pasiūsti delegaciją į Brest Litovską“ [610].

Galima visiškai užtikrintai pasakyti, kad Leninas pasirašė dokumentus be jokio svarstymo LKT. Apie kokį LKT nutarimą galėjo būti kalbama, jeigu vasario 22 d. iš jo pasitraukė dauguma narių ir jis iširo?

Tai, kad pasirašytas nutarimas ir rezoliucija dėl taikos su Vokietija atsirado nesažiningai, liudija ir tas faktas, jog Bresto taikos sutartį parėmė 7 iš 15 bolševikų partijos CK narių. Prieš separatinę taiką stjo Bucharinas, Trockis, Dzeržinskis, Rykovas, Radekas, Bubnovas, Preobraženskis, Lomovas, Krestinskis,

Sovietų delegatas Levas
Trockis vyksta į Brest
Litovsko derybas.

Kosioras, Osinskis, Stukovas, Noginas, Spundė, Fenigšteinas, Urickis, Jofė, Piatkovas, Jakovleva, Riazanovas, Šteinbergas, Spiridonova, Smirnovas, Bronskis, Prošianas, Pokrovskis, Trutovskis, Miliutinas, Teodorovičius, Komkovas ir daugelis kitų politinių veikėjų. Prieš žeminamą sutartį protestavo daugybė kairiųjų eserų, užimančių atsakingus postus valstybės aparate ir priklausančių VCVK.

1918 m. kovo 3 d. 5 val. 30 min. Brest Litovske buvo pasirašyta separatinė taika tarp Rusijos ir Vokietijos, Austrijos–Vengrijos, Bulgarijos, Turkijos. Vokietijos vyriausybė šventė pergalę. Padedama Lenino ji gavo galimybių didelę dalį savo kariuomenės iš Rytų fronto permesti į Vakarų frontą.

O Leninui „taikos akimirkos“ reikėjo dar labiau nei Vokietijai, kad kuo greičiau galėtų įtvirtinti savo valdžią milžiniškoje šalyje. Bolševikams reikėjo sutelkti ir mesti visas jėgas, taip pat samdytus galvažudžius, kriminalinius nusikaltėlius, alkanus kinų savanorius, belaisvius vokiečius ir austrus bei vengrus, kitus „internacionalistus“ slopinti liaudies pasipriešinimą.

Kalbant apie vokiečių valdžios derybas su bolševikais dėl separatinės taikos, įdomi vokiečių generolo Hofmano pozicija: „Aš daug mažiau apie tai, – rašo jis, – kad vokiečių vyriausybė ir vyriausioji karinė vadovybė verčiau atidėtų bet kokias derybas su bolševikų valdžia. Leisdami bolševikams nutraukti karą ir taip patenkinti visos Rusijos liaudies taikos troškimą, jiems padėjome išlaikyti valdžią. Jeigu Vokietija būtų atsisakiusi derybų su bolševikais ir sutikusi kalbėtis su laisvuose rinkimuose išrinkta, visus įgaliojimus turinčia vyriausybe, bolševikai nebūtų atsilaikę“ [611].